

Handläggare:
Medea Sandbladh
08 508 18 070

Till
Farsta stadsdelsnämnd
2017-09-21

Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52)

Svar på remiss från kommunstyrelsen

Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av det statliga betänkandet Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52).

Kerstin Sandström
stadsdelsdirektör

Sammanfattning

Regeringen tillsatte 2014 en kommitté med uppdrag att kartlägga och analysera risker för intrång i den personliga integriteten utifrån användning av informationsteknik i såväl privat som offentlig verksamhet. Kommittén har nu lämnat sitt slutbetänkande, som har remitterats till bland annat Stockholms stad.

Förvaltningen instämmer i betänkandets bedömningar och ställer sig positiv till de föreslagna åtgärderna. Utvecklingen av uppförandekoder, en särskild socialtjänstdatalag och utveckling av patientdatalagen samt kompetensstöd för socialtjänsten är angeläget och kommer att bidra till ökad informationssäkerhet.

Vi välkomnar också förslaget om inrättande av ett kompetenscenter för anskaffning och användning av IT-tjänster och vill särskilt lyfta behovet av stöd vid upphandling av vård-, omsorgs- och servicetjänster där externa aktörer hanterar personuppgifter.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom stadsdelsdirektörens stab

Bakgrund

Den 25 maj 2018 kommer den nya Dataskyddsförordningen att börja tillämpas. Personuppgiftslagen kommer då att upphöra att gälla och en mängd lagar och andra regler kommer i stället att ha anpassats till direktverkande EU-lagstiftning. Detta ställer nya krav på personuppgiftsansvariga¹.

Regeringen beslutade den 8 maj 2014 att tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté –Integritetskommittén – med uppdrag att kartlägga och analysera risker för intrång i den personliga integriteten utifrån användning av informationsteknik i såväl privat som offentlig verksamhet. Integritetskommittén har nu lämnat sitt slutbetänkande till Justitiedepartementet.

Justitiedepartementet har remitterat förslaget till ett antal instanser, bland annat Stockholms stad. Kommunstyrelsen har med anledning av detta begärt yttrande från stadsdelsnämnderna Farsta, Hässelby-Vällingby och Norrmalm samt från socialnämnden, utbildningsnämnden och stadsledningskontoret. Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 29 september 2017.

Remissen i sammanfattning

Utgångspunkten är att den snabba utvecklingen av informationsteknik och digitalisering av tjänster gör det allt svårare att ha kontroll på hur personuppgifter samlas in, används och sprids. Detta innebär ökade risker och en stegvis försämring av skyddet för den personliga integriteten. Slutbetänkandet innehåller ett antal förslag till åtgärder för att stärka skyddet för den personliga integriteten i både offentlig och privat sektor.

Lagstiftning

Dataskyddsförordningen kommer att ställa krav på personuppgiftsansvariga och personuppgiftsbiträden avseende såväl tekniska som organisatoriska informationssäkerhets-

¹ Personuppgiftsansvariga är alltid juridiska personer. I en kommun är normalt varje nämnd personuppgiftsansvarig. För att stödja och kontrollera personuppgiftsansvarigs arbete kan ett personuppgiftsombud utses. Det har Farsta stadsdelsnämnd gjort. Under den nya dataskyddsförordningen blir det obligatoriskt för kommuner att utse ett dataskyddsombud, och rollens ansvar och mandat utökas.

åtgärder. Vissa av de skyddsåtgärder som kan användas, exempelvis anonymisering, pseudonymisering och kryptering, är svåra att införa inom vissa samhällssektorer. Därför finns det ett behov av samordning på nationell nivå, exempelvis när det gäller standarder och normer.

Det pågår en rad olika utredningar och satsningar i Sverige och på EU-nivå med att anpassa vår lagstiftning till dataskyddsförordningen och förbättra integritetsskyddet och säkerställa att det finns en nationell reglering om personuppgiftsbehandling på plats, när förordningen börjar tillämpas. Samtliga personuppgiftsansvariga måste arbeta med att anpassa sin personuppgiftshantering till de nya bestämmelserna.

Integritetskommittén föreslår att även grundlagsskyddet utvärderas. Man ser att tillämpningen av 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen om skyddet mot intrång i den personliga integriteten tillämpas på olika sätt av olika myndigheter. Kommittén föreslår att regeringen inför en bestämmelse med innebörden att när ett förslag har betydelse för den personliga integriteten i de fall som avses i denna paragraf, så ska dessa konsekvenser beskrivas i betänkandet. Integritetskommittén anser också att regeringen bör utvärdera, utveckla och vid behov uppdatera Datainspektionens vägledning för integritetsanalys.

Inom vissa områden har Integritetskommittén konstaterat att det saknas viktig reglering om hur personuppgifter ska hanteras. Denna brist lämnar de personuppgiftsansvariga i ett svårt läge där man riskerar att trots god vilja göra fel bedömningar, vilket i slutändan också riskerar att drabba den enskilde. Kommittén föreslår därför ytterligare utredningar eller beredningar av tidigare lagda lagförslag inom flera områden, bland annat dessa två.

- *En ny socialtjänstdatalag*
Personuppgiftsbehandlingen inom socialtjänsten bör i likhet med personuppgiftsbehandlingen i hälso- och sjukvården regleras i en egen lag. En sådan lag bör utformas med beaktande av det lagstiftningsutrymme som dataskyddsförordningen ger. En komplett och tydlig lagstiftning inom detta område ökar förutsättningarna för ett ordnat införande av välfärdsteknik inom socialtjänsten.

- *Ett nytt kapitel i patientdatalagen*
Nya integritetsstärkande regler bör skyndsamt införas i patientdatalagen. Vårdgivarens övergripande ansvar för en säker och ändamålsenlig hantering av personuppgifter i verksamheten bör uttryckas tydligare och på ett samlat sätt i patientdatalagen. Regler som ökar detaljeringsnivån i lagen kan göra det lättare för de verksamheter som ska tillämpa regelverket.

Uppförandekoder

Specificeringar om hur man i praktiken ska tillämpa dataskyddsförordningen inom sitt område kallas i dataskyddsförordningen för uppförandekoder. En uppförandekod kan också beskrivas som en sorts branschvis självreglering i syfte att konkretisera regelverket. Sammanslutningar som företräder kategorier av personuppgiftsansvariga eller personuppgiftsbiträden, kan lämna förslag till specificeringar om hur förordningen i praktiken ska tillämpas inom sitt område. En uppförandekod kan även omfatta verksamhet som bedrivs av myndigheter.

Arbetet med att ta fram förslag till uppförandekoder ska utföras av de personuppgiftsansvarigas eller personuppgiftsbiträdenas branschorganisationer, men arbetet med att uppmuntra, granska och godkänna uppförandekoder är enligt dataskyddsförordningen ett uppdrag för myndigheter. Integritetskommittén föreslår att en myndighet får i uppdrag att initiera och stödja utarbetandet av en uppförandekod för hantering av personuppgifter i hälso- och sjukvården och socialtjänsten, samt att Skolverket får detta uppdrag för uppförandekoder inom skolan.

För att ytterligare stödja de personuppgiftsansvariga i denna känsliga personuppgiftshantering föreslår kommittén att de myndigheter som får dessa uppdrag ska upprätta ett sekretariat som stödjer de personuppgiftsansvariga i det praktiska arbetet med koden.

Sekretesskydd i skolan

Det genereras allt fler och allt mer detaljerade uppgifter om eleverna i skolan, alltifrån hur de använder sig av läromedel och chattar med klasskamraterna, till vilka kamrater de helst syns tillsammans med i skolan. För elever i grundskolan och gymnasieskolan finns inte någon sekretess eller tystnadsplikt för större delen av den växande uppgiftsmassan. Kommittén anser att

regeringen bör utreda frågan om ett utökat sekretesskydd för uppgifter om elever i skolans IT-system.

En reglering av medborgarprofilering

Det finns allvarliga risker för den personliga integriteten i sådan kontrollverksamhet hos myndigheter, som syftar till att i förväg bedöma vilken sannolikhet det finns för att en viss individ ska begå någon form av felaktighet. I delbetänkandet användes uttrycket medborgarprofilering som samlingsbegrepp. Det finns ett behov av att kartlägga hur myndigheter arbetar med sådana så kallade smarta kontroller, och att föreslå de lagändringar som behövs för att ge denna verksamhet en tydlig och legal grund och styrning, som beaktar både behovet av kontroller och den enskildes personliga integritet samt rätten att inte bli diskriminerad. Kommittén anser därför att regeringen bör utreda denna fråga närmare.

Lagreglering av vissa spaningsmetoder

Regeringen bör utreda en lagreglering av sådana integritetskänsliga spaningsmetoder som i dag inte är reglerade eller har svag reglering.

Anslag till tvärvetenskaplig forskning om digitalisering och personlig integritet

Regeringen bör ge Vetenskapsrådet i uppdrag att fördela anslag till tvärvetenskaplig forskning om frågan på vilket sätt människan påverkas av förändringar i den privata sfären och av den accelererande digitala hanteringen av personuppgifter.

Kompetenscenter för frågor som rör anskaffning och användning av externa IT-tjänster

Integritetskommittén har uppmärksammat risker till följd av brister i myndigheternas kompetens när det gäller IT-utveckling. Ett kompetenscenter skulle kunna bidra till att den offentliga förvaltningen blir bättre kravställare i upphandlingar, bland annat vad gäller kraven på inbyggd integritet och informationssäkerhet. Bättre och tydligare krav från det allmännas sida kan även påverka marknaden utanför offentlig sektor. Kommittén anser därför att regeringen bör uppdra åt den myndighet som får det samlade ansvaret för den offentliga förvaltningens digitalisering att inrätta ett kompetenscenter för frågor som rör anskaffning och användning av externa IT-tjänster.

Tillsyn och vägledning

Tillsynen över personuppgiftsansvariga och personuppgiftsbiträden är mycket viktig. Nya sätt att behandla uppgifter introduceras i en mycket snabb takt. Regelverket är tämligen oprecist och allmänt hållet. Det är därför ofta först när tillsynsmyndigheten har bedömt en ny företeelse som leverantörer och användare får någon ledning. Flera myndigheter efterlyser mer vägledning i samband med digitaliseringen av förvaltningen och generellt i frågor som rör integritetsskydd. För att klargöra vilka behov Datainspektionen har för att klara detta bör regeringen ge Statskontoret i uppdrag att utföra en myndighetsanalys av Datainspektionen.

Den myndighet, som får det samlade ansvaret för den offentliga förvaltningens digitalisering, bör även främja skyddet av den personliga integriteten. Integritetskommittén anser att det är av största betydelse att den myndighet som får det samlade ansvaret för digitaliseringen av offentlig sektor, även får i uppgift att beakta skyddet för den personliga integriteten. Myndigheten måste givetvis samverka med Datainspektionen i detta arbete.

Konsekvenser av Integritetskommitténs förslag

Integritetskommittén menar att flera av förslagen kommer att innebära minskade kostnader för både företag och myndigheter. Eftersom myndigheter och företag inte kan avstå från att vidta åtgärder eller genomföra förändringsarbete, skulle eventuella alternativ till kommitténs förslag om att arbeta med uppförandekoder, innebära att företag, myndigheter och andra organisationer tvingas lägga mer resurser på att tolka rättsläget.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen instämmer i slutbetänkandets bedömningar och ställer sig positiv till de föreslagna åtgärderna. Inom förvaltningen finns rutiner och system för att säkert hantera personuppgifter i den ordinära myndighetsutövningen, men den snabba utvecklingen av e-tjänster, digitalisering och IT-verktyg inom vård, skola och omsorg innebär risker. När allt mer personlig information är tillgänglig och möjlig att både bearbeta och sprida för enskilda anställda, blir det lätt att göra misstag eller begå felaktigheter.

Förvaltningen bedömer att det finns en brist på både allmän och specialiserad kompetens kring IT-verktygens funktioner och hur

dess möjligheter relaterar till integritetsskydd inom förvaltningen, och utan konkret vägledning och precisa regelverk kan fel uppstå som drabbar enskilda. Behovet av stöd och tillsyn är stort och förvaltningen är därför positiv till förslagen om utveckling av Datainspektionens arbete. Vägledning och regelverk måste vara konkret och anpassat till verksamheternas specifika omständigheter, vilket gör utveckling av uppförandekoder och särskild lagstiftning för socialtjänst och hälso- och sjukvård högst angeläget. Förvaltningen delar kommitténs bedömning att uppförandekoder är mer resurseffektivt och dessutom säkrar en gemensam standard på ett sätt som inte kan uppnås om varje organisation ska bedriva ett eget förändringsarbete.

Förvaltningen ser en särskild risk i upphandlingsförfarandet, där det krävs kompetens för att inte bara veta vilka krav som ska ställas, utan också när och i vilka upphandlingar det är relevant att ställa krav. Detta gäller inte bara IT-tjänster utan även upphandling av exempelvis vård, omsorg och service. Externa aktörers val av IT-system och kommunikationsformer kan ha konsekvenser för skyddet av den personliga integriteten, som upphandlaren kan ha svårt att bedöma. Därför är det föreslagna inrättandet av ett kompetenscenter särskilt välkommet, men stödet bör inte begränsas specifikt till upphandling av IT-tjänster.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bilaga

Betänkandet Så stärker vi den personliga integriteten (SOU 2017:52) i sammanfattning

Hela betänkandet finns på regeringens hemsida:

<http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2017/06/sou-201752/>